

89. Budapest, XXII. Növény utca csomópont (KÖH 33364)

U, B, Ró, A, Kk

A Budapesti Történeti Múzeum Ős- és Népvándorlás kori Osztálya 2010. május 4. és november 2. között elvégezte az M0 déli szektor építéséhez kapcsolódó csomópont régészeti feltárását. Az átvizsgált 18 634 m²-nyi területen 5 régészeti korszak 1406 objektumát dokumentáltuk. A kutatás alapvetően két nagyobb munkaterületre tagolódott, melyeket a 6. sz. út és a Budapest–Martonvásár–Székesfehérvár vasútvonal választott el egymástól.

A beruházás ütemezéséhez igazodva a Duna felőli oldalon, azaz a *Növény utca „B” területen* (Budafoki út–Növény utca–Duna folyó–Gyümölcs- és Dísznövényfejlesztési Termelő Vállalat egykori telephelye által határolt terület) kezdtük el a kutatást, ahol a tervezett ívelten visszakanyarodó lejtő és az azt kísérő árvízvédelmi töltés épül. A szabálytalan hatszögű alakú területen 27 db 2×5–100 m-es szondaárokkaival összesen 1120 m²-en vizsgáltuk meg a régészeti intenzitás mértékét. A terület D-i harmadában nem mutatkoztak régészeti jelenségek, viszont a többi területrészen változó intenzitású régészeti fedettséget tapasztaltunk, ahol a megelőző feltárást a június–augusztus hónapokban végeztük el.

A terület Ny-i harmadában, egy ÉK–DNy irányban nagyjából egyenes vonalban futó, V-keresztmetszetű, háromszorosán, néhol négyszeresen megújított, vélhetően népvándorlás kori árokrendszert tártunk fel, melyet K-i oldalán egy 6–8 kisebb párhuzamos, de szabályos távolságokban íveket leíró vonalvezetésű árokból álló struktúra kísért. Az árkok kevés kézzel formált, hullámvonalas kerámiatöredéket, tegulatöredéket, bizonyos szakaszokon nagy mennyiségű követ tartalmaztak. E rendszerre merőleges ÉNy–DK irányú, részben keresztező, részben belekötő, bizonytalan korú árkokat is dokumentáltunk.

Az árokrendszer K-i oldalán a kevésbé intenzív területsávban egy melléklet nélküli nyújtott csontvázas sírt tártunk fel.

A kutatási terület K-i felén, az árokrendszertől mintegy 60 m-re egy összetett, szuperpozíciókat mutató, két tömbből álló késő avar településrészlet került napvilágra: 18 félig földbe mélyített, oldalukba vájt, vagy kőből rakott kemencés veremház, tárológödrök és több ÉK–DNy irányban futó, gödrökkel szabdalta árokrendszer. Az egyik ház sarkában lévő kőládás kemence tűzterében a fűtéssel összefüggésben felhalmozott, kormos felületű dunai görgeteg-kavicsokat is in situ dokumentálhattunk. Több házban figyeltük meg ágasfák nyomait, valamint a sarokban kialakított lépcső maradványát. Az objektumok többségének betöltése 7–8. századi avar leletanyagot (hullámvonaldíszes kerámiatöredéket, sütőharang-töredéket, tegulat stb.) tartalmazott, néhány gödör azonban egy kis intenzitást mutató újkőkori település részét képezte. A két, egymástól 40 m-re lévő területrészen tömörülő avar települési jelenségek közötti dombhát

nagy felületű tereprendezésre, homokbányászásra utaló nyomokat mutatott, így valószínűsíthető, hogy a két házcsoport egykor összefüggő településrészhez tartozott. Az árokrendszer gyér leletanyaga, valamint a települési objektumokkal való szuperpozíciójának hiánya miatt a két eltérő típusú jelenségcsoport összetartozása, és ezzel összefüggésben az árokrendszer funkciója egyelőre kérdéses.

A terület K-i harmadában, a keletebbre fekvő avar települési tömb D-i szélén késő bronzkori hamvasztásos urnasírok erősen bolygatott maradványai kerültek elő, míg a terület ÉK-i végében késő középkori árokrendszert dokumentáltunk.

A feltárás során a következő topográfiai megállapításokat tehetjük. Az avar település és a késő bronzkori temető valószínűleg KÉK és DDNy irányban, a hárosi Kis-Duna ág mentén húzódhatott, a település Ny-i szélé esett ásatási területünkre. A középkori és bizonytalan korú, ÉK–DNy-i és arra merőleges árokrendszerek kissé eltérő tájolással egy az ásatási területünktől D-i, É-i és Ny-i irányba húzódó struktúra részei lehettek.

A *Növény utca „A” területen* (Nagytétényi út–Budapest–Pusztaszabolcs vasútvonal–Elmú Rt. Rózsakert transzformátor állomása–Fővárosi Vízművek telephelye–Növény utca–Budapest–Martonvásár–Székesfehérvár vasútvonal–Fővárosi Csatornázási Művek telepe által határolt területész), a csomópont Nagytétényi úti lejtőjének és a 6. sz. útba történő átkötésének nyomvonalán májusban kutattunk. A Nagytétényi úttal párhuzamos Ny–K irányú nyomvonalszakasz K-i részén, valamint a Növény utca Ny-i oldalán a középső neolitikus dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájának eddig még nem ismert települési helyét találtuk meg. A szükségessé vált megelőző feltárást a földmunkával érintett nyomvonalszakaszon július 7. és november 2. között végeztük el. A közel 7000 m²-en kutatott DVK település területén 1040 régészeti jelenséget dokumentáltunk, amelyek közül előzetesen 1028 az újkőkori időszakára keltezhető. A lelőhely a korábbi építkezések következtében jelentős mértékben pusztult.

A geomorfológiai és rétegtani megfigyelések szerint az *újkőkori település* egy mára már erőteljesen lepusztult, Ny-i és D-i irányba enyhén lejtő alacsony kiemelkedésen helyezkedett el. A vasútvonal és a Növény utca által határolt sarokrészen megfigyelt ÉK–DNy irányú, erodált neolit leletanyagot tartalmazó természetes mélyedés az újkőkori település természetes határát jelenthette. Ettől D-re, a kőzetlisztes, agyagos altalajt felváltó homokosabb területen újkőkori települési jelenségeket már nem észleltünk.

A település legintenzívebb része a Nagytétényi úttal párhuzamosan, ívelten futó Ny–K-i irányú nyomvonalszakasz K-i részén, valamint a Növény utcai becsatlakozásnál lévő háromszög alakú területen jelentkezett, ahol összesen 11 oszlopos szerkezetű épület részletét sikerült azonosítanunk. A települési jelenségek között több esetben is felismerhető szuperpozíciók a települési hely

huzamosabb időn keresztül vagy több fázisban történő használatára utalnak. A jellemzően 5-5 oszlopsorból álló épületek átlagosan 7-8 m szélesek voltak, azonban a nyomvonalra merőleges, megközelítőleg ÉNy-DK tájolású házalapokat több esetben csak oszlopsor, ill. sarokrészletek jelezték. A töredékesség ellenére is jól felismerhetők a korszakra jellemző alaprajzi, szerkezeti sajátosságok. A házak külső oszlopsorával párhuzamosan haladó szokványos hosszanti árkok megfigyelésére csak néhány esetben volt lehetőség. Településszerkezeti szempontból jelentős eredmény, hogy a Ny-K irányú nyomvonalszakaszon feltárt épületek egymástól nagyjából azonos távolságra helyezkedtek el, míg a házaktól kissé elkülönülten összesen négy jelentős kiterjedésű gödörkomplexumot, ill. komplexumrészletet tártunk fel. Említést érdemel az egyik épület DK-i oldalán előkerült zsugorított testhelyzetű csontváz, valamint több tüzelőgödör mellett egy műhelygödör, oldalában két bevájt földkemencével.

A lelőhely valamennyi eddig feltárt objektuma a DVK fiatalabb, azaz kottafejes, ill. zselízi időszakát képviseli. A leletanyagban az edénytöredékek, a különösen sok orsógomb és néhány nehezék mellett egy idol töredékét, és több arcos edény darabját kell kiemelni. A szerszámkövekben, különösen őrlőkövekben viszonylag gazdag lelőhelyen a kőeszközöket kisebb számú radiolarit- és obszidiánpenge képviselte. A csiszolt kőeszközök többsége törött állapotban került a gödrökbe.

Az M0 Növény utcai lehajtójának („A” terület Ny-i széle) régészeti szondázása során a mai Nagytétényi úttal párhuzamosan, tőle alig 3-4 m-rel K-re, egy mintegy 40 m hosszan követhető, egyenes vonalú, sóderréteggel borított kövezett felület került napvilágra. A kutatás jelenlegi állása szerint e jelenséget, topográfiai szituációja, szerkezete és leletanyaga alapján a római limesúttal azonosíthatjuk. A feltárt útszakasz Ny-i (Nagytétényi út felőli) oldalán változó szélességben hiányoztak az útalapozás kövei, míg K-i, épségben megmaradt szélét egyenes vonalban lerakott nagyobb mészkövek alkották. Az útfelület legnagyobb szélessége 260 cm-t tett ki, de a kavicsozás nyomai alapján eredetileg legalább 4 m-es lehetett és K-ről sekély mélységű többszörös árokrendszer kísérte. A limesúttól D-i irányban előkerült másik bolygatott szélű köves felület interpretálása egyelőre kérdéses.

A Nagytétényi úti lehajtó nyomvonalának középső szakaszán két párhuzamosan futó, ÉK-DNy irányú, középkori leletanyagot adó árok is előkerült. Véltetően hasonló korú, ill. fiatalabb, egymást vágó különböző árkokat a Növény utcai becsatlakozónál nyitott felületen is feltártunk.

SZILAS GÁBOR – M. VIRÁG ZSUZSANNA –
BESZÉDES JÓZSEF

90. Budapest, XXIII. Északi határ – Grassalkovich út – vasútvonal – Erzsébet utca által határolt terület (KÖH 66796)

Sza?

A kerületi önkormányzat az M5 autópálya–Vecsési út–Nagykőrösi út–Szentlőrinci út által határolt, kereskedelmi céllal hasznosított terület településrendezési eszközeit módosította. Az ehhez készített örökségvédelmi hatásvizsgálat során felmerült a jelenleg már részben beépített, kereskedelmi célra hasznosított területnek a régészeti érintettsége. A helyszíni bejárás során 2010 tavaszán megállapítottam, hogy a tervezési területen a régészeti lelőhely felszíni nyoma ma már nem figyelhető meg, ami elsősorban az autópálya csomópont és a bevásárlóközpont létesítéséhez kapcsolódó tereprendezéssel magyarázható. A vizsgált területet jelenleg több vízelvezető árok szeli át és vastag, építési törmelékkel szennyezett feltöltés található rajta, amelyet a kiszállás alkalmával gyeppel borított. Nem zárható ki, hogy a feltöltés alatt még érintetlen régészeti objektumok lehetnek, de ez a felszíni megfigyelésekkel nem állapítható meg, a kérdés tisztázása csak próbafeltárás révén lehetséges.

TANKÓ KÁROLY

91. Budapest, XXIII. Soroksár, Rétek-dűlő IV. (KÖH 33368)

B, Szk, LT, Sza, N

2010. június 22. és szeptember 30. között végeztük a M0-BP-007 jelű lelőhely megelőző feltárását a 196330/6-7 hrsz.-ú ingatlanokon. A lelőhely nagy kiterjedése miatt (58 000 m²) a feltárást 48 szonda nyitásával végeztük el.

A lelőhely a soroksári vizenyős rétekből kiemelkedő két homokdombon terül el. Az autópálya nyomvonalát egy az 1970-es években telepített erdőn keresztül jelölték ki. Az erdő telepítése során a dombok és a köztük húzódó elmocsarasodott, helyenként mintegy 3 m mélységű iszappal teli egykori patakmeder szintkülönbségét a dombok tetejének ledózerolásával egyenlítették ki. A feltárás során előkerült szórványos leletek (kerámia és őrlőkőtöredékek) és objektummaradványok alapján arra lehet következtetni, hogy ezen természetátalakítási munkák a szkíta temető mellett más régészeti objektumokat is érinthettek.

A lelőhely DNy-i végén nyitott szelvényekkel sikerült a 2009-ben a területhez közvetlenül csatlakozó BP-008 jelű lelőhelyen feltárt szkíta temetőrészlet kiterjedését a harmadik, ÉNy-i irányban is lehatárolnunk. Mindössze egy hamvasztásos, és egy csontvázas gyermeksír került elő, azonban a temető ÉK-en feltehetőleg tovább húzódik a megmaradt erdős terület alatt.

A lelőhely nagy kiterjedésű középső területén több, egymással megközelítőleg párhuzamosan futó (gyakran két-három ágból álló), több száz méter hosszan nyomon követhető, megközelítőleg ÉÉNy-DDK tájolású árokrendszeren kívül alig maradt értékelhető régészeti objektum. A meglehetősen gyér leletanyagot tartalmazó